

Conversa amb Irene de Puig

Es pot parlar de tot amb els infants, però no cal dir-ho tot

La filosofia, l'amor a la saviesa, és una disciplina fonamental per comprendre l'ésser humà. En el quotidià habitual de les escoles d'educació infantil, el grup IREF que ha impulsat Irene de Puig, ha ajudat a moltes mestres a plantejar-se per què i de quina manera es pot parlar de filosofia també amb els infants fins a 6 anys.

Ens interessa saber com entén, des de la seva experiència de filòsofa formadora de mestres, que ha de ser aquest diàleg entre la infància i la filosofia.

Mar Hurtado
David Altimir

Mar Hurtado i David Altimir: *Irene, com entens tu l'entrada de la filosofia a les escoles dels infants més petits?*

Irene Puig: Em sembla que el contacte de la filosofia amb els infants més petits és un fet natural. Des del naixement ja tenen grans capacitats reflexives, però amb l'arribada del domini del llenguatge es pot percebre amb molta claredat fins a quin

punt els infants són sorprenentment inquiets, descobridors, aventurers... són filòsofs purs! Estan com en els inicis de la filosofia, embadalits pel món que tenen al davant i que han d'or-

denar i entendre. Per això es formulen preguntes, de vegades de manera reiterada, però ells s'han de situar... com el filòsof!

M.H. i D.A.: *El treball del filòsof a l'escola és ajudar a trobar respostes a aquestes preguntes o bé ajudar els infants a formular-les?*

I.P.: Es més aviat ajudar-los a fer-se preguntes. Respondre-les potser també, però no donant una resposta «adulta» com a única i vàlida. És justament la diferència entre ciència i filosofia. La ciència té unes veritats, unes certeses, encara que siguin provisionals. La filosofia no té veritats. Té visions, maneres de comprendre, i va evolucionant en sintonia amb el progrés tecnològic i cultural de l'ésser humà. El que procurem és

“La ciència té unes veritats, unes certeses, encara que siguin provisionals. La filosofia no té veritats. Té visions, maneres de comprendre...”

que els infants es facin preguntes, que esbossin respostes que en un primer moment els puguin orientar, sense pensar que són inamovibles o definitives. Potser la bona manera d'explicar el que demaneu és que intentem ajudar els infants a formular-se preguntes i a buscar respostes. No ens interessa tant que les trobin com que aprenguin a buscar-les.

M.H. i D.A.: *Com us sembla que cal ajudar els mestres que volen contribuir a activar aquestes habilitats de raonament i de pensament?*

I.P.: L'entrada de la filosofia a l'escola dels infants més petits, encara que pugui ser innovadora, penso que és intrínseca a la identitat de l'educació infantil. Creiem que cal una formació, tot i que les mestres de les primeres edats estan molt més entrenades a saber escoltar que la resta. Partim d'aquesta intuïció per fer-la créixer. Intentem ajudar les mestres a passar de demanar «Què és? Per què passa això?» a plantejar «Tu com ho veus?

Què et fa pensar això?» Aquest tipus de preguntes obren moltes més possibilitats que les primeres. Fet i debatut es tracta de comprendre tres o quatre claus, no cal fer formacions filosòfiques teòriques. Cal un tipus de sensibilitat especial i tenir en compte que cal parlar poc i escoltar més, fer preguntes sense pretendre obtenir una sola resposta, ni esperar-la.

Educació, hi estic d'acord, per al mestre vol dir «guiar», però no vol pas dir «conduir l'autobús». Més aviat hem de fer d'acompanyant de qui guia el volant. Dit d'una altra manera, parlant del binomi ensenyar-aprendre, la filosofia es posiciona claríssimament al costat de l'escola de l'aprendre. Pretenem ajudar els infants a aprendre. Les coses realment importants de la vida no s'ensenyen sinó que s'aprenen. Però si tens algú que t'ajuda, et pots estalviar algun ensurt i avançar amb més seguretat.

M.H. i D.A.: *I com imagineu el treball filosòfic a l'escola: com un temps destinat a fer aquest treball o bé com un estil de relació i de comunicació amb la mainada?*

I.P.: Totes dues coses. Perquè hi hagi un estil hi ha d'haver un moment,

“Les coses realment importants de la vida no s'ensenyen sinó que s'aprenen...”

una estona (que pot ser curta), i com que es tracta d'exercitar uns hàbits de pensament, creiem que és bo que hi hagi un moment en què aquest exercici sigui prioritari. Això ho explica molt bé en Matthew Lipman quan parla de les classes de filosofia com el motor de treball filosòfic, d'aquest tarannà que després es pot portar a tots els àmbits del quotidià de l'escola.

M.H. i D.A.: *Pel que dius, segur que la filosofia ajuda els mestres a veure que els infants tenen un punt de vista sobre les coses i els fenòmens, i sobre els aprenentatges també el tenen! I en la dimensió emocional és important també aprofundir en aquest punt de vista seu?*

I.P.: I tant! La idea és que a l'escola es construeixi una mena de xarxa, el que nosaltres anomenem comunitat de recerca, per fer aquest treball.

Hi ha molts temes filosòfics que connecten amb els sentiments: la tristesa, l'amistat... Nosaltres no posem límits als temes ni es fa una divisió entre emoció i coneixement. Amb els infants més petits, les cares dels nens i nenes quan s'està debatent sobre qualsevol tema també parlen, i per tant comuniquen una emoció, un sentiment, un estat d'ànim que s'ha de saber acollir per intentar que es transformi en paraules. No imaginem el treball emocional a banda, i de fet no ens agrada massa aquesta idea de la educació emocional sense parlar de l'emoció intel·ligent.

M.H. i D.A.: *El treball de filosofia, de quina manera transforma també l'estil pedagògic del projecte de les escoles?*

I.P.: Per a aquesta pregunta no tinc resposta, però el cert és que les escoles que treballen amb nosaltres diuen que sense la filosofia el projecte

“Qualsevol tema pot ser interessant si sorgeix de l'interès de l'infant...”

educatiu seria un altre. Aquestes escoles són més aviat escoles públiques, i amb un equip molt cohesionat.

M.H. i D.A.: *Es pot parlar de tot amb els nens i les nenes?*

I.P.: De tot, tret que hi hagi un problema molt personal dins el grup que podria estar relacionat amb alguna problemàtica familiar i pugui ferir sensibilitats. Cal parlar de tot però no cal parlar-ho tot.

Qualsevol tema pot ser interessant si sorgeix de l'interès de l'infant. Les sessions de filosofia no són classes de tutoria però és important que el tutor hi sigui present. No es tracta de fer teràpia, però es genera un coneixement que cal saber aprofitar.

Els temes que a nosaltres com a adults ens poden semblar complicats i provocadors, per als infants, si són del seu interès, poden arribar a ser molt profitosos. Segurament si en volen parlar és perquè ho necessiten. Insisteixo, no parlo de fer teràpia, parlo de sentir, d'escoltar, de respectar i de clarificar conceptes per poder-los donar sentit i aplicar-los a les seves vides.

El més important és adoptar l'actitud de recerca, de curiositat intel·lectual d'un mateix i amb els altres. Parlem de construir coneixement a través dels altres.

“Preguntant i escoltant ja estan ajudant els seus fills a fer present el que els inquieta...”

M.H. i D.A.: *Com orienteu tot aquest treball amb les famílies?*

I.P.: Nosaltres sempre diem que si les famílies volen col·laborar han de saber que la relació pares i fills és seva i particular, si volen ajudar i entrar en l'òrbita del diàleg i la comunicació han de fer principalment tres coses: escoltar, callar, escoltar.

Preguntant i escoltant ja estan ajudant els seus fills a fer present el que els inquieta. El cert és que el nostre no es un projecte per a famílies, està pensat per a les escoles. Un projecte entre iguals on s'afegeixen elements educatius fonamentals com són l'espera, la paciència, l'escolta,

construir sobre l'opinió d'un altre... En tot això l'opinió d'un «gran», d'un adult, pesa massa i limita les respostes i les noves preguntes.

M.H. i D.A.: *Us heu plantejat crear una «comunitat de recerca» entre adults, portar a terme el projecte entre famílies?*

I.P.: El que per a nosaltres és interessant és convidar-los a sessions de filosofia d'infants. Poden escoltar-los i, si volen, participar-hi. Trobem més enriquidor que descobreixin des de la perspectiva d'infants i no tant de mares i pares. El veritablement important és que sàpiguen el que fan els seus fills i hi donin suport.

M.H. i D.A.: *L'avorriment pot atraure al pensament?*

I.P.: Jo crec que no, perquè l'avorriment té una connotació negativa, passiva i parlar de «comunitat de recerca» és parlar d'aventura, descoberta, tafaneria, inquietud, i això requereix una actitud viva, que s'acompanya de calma per provocar i ajudar a la reflexió.

Es tracta d'estimular aquesta part activa dels nens i les nenes; això sí, han d'estar molt tranquils, pausats, disposats perquè el que els demanem requereix un esforç molt gran.

M.H. i D.A.: *Però creus recomanable que disposin d'espais buits sense que els i diguem què han de fer?*

I.P.: Han d'aprendre a no tenir por al silenci, i el cas és que en algunes escoles es té por al silenci i al «no fer». El silenci ha de formar part de la vida activa de les escoles. El silenci és un moment d'espera. I sobretot, el silenci no s'ha d'utilitzar mai com un càstig.

Acabem l'entrevista parlant d'anècdotes explicades amb veu d'infant. Fer filosofia a les escoles és donar la paraula als pensaments dels infants però per fer-ho es requereix dominar l'art del diàleg i l'acompanyament, fugir de respostes tancades i de judicis a possibles respostes. És un aprenentatge que com a mestres podem portar molt més enllà dels moments en què es fa filosofia.

Parlar amb la Irene, et fa pensar. Pensar com ensenyem, com aprenen els infants i quina és la millor manera d'escoltar-los. Reflexionar-hi pot ajudar-nos a millorar, a saber entrar en diàleg amb els infants i entendre i comprendre que cal parar més les orelles i deixar que ells s'expressin, per crear una dinàmica de recerca que els ajudarà a conèixer els secrets de la vida, si és que en té algun. Com deia el poeta, *potser el secret és que no hi ha secret.* ■

Mar Hurtado i David Altimir,
Mestres i membres del Consell de redacció d'Infància

